

Foto: Anda van Riet

In 2011 is in het mbo gestart met de invoering van *centraal ontwikkelende examens* voor lezen en luisteren en verplichte schoolexamens voor de *productieve taalvaardigheden*. Van mbo-instellingen wordt verwacht dat zij de juiste inspanningen leveren om hun studenten op het vereiste taalniveau te brengen en taalachterstanden weg te werken. Hoe pakken de scholen dat aan? Wat zijn de ervaringen van de taalcoaches, die op veel plekken zijn aangesteld om dit doel te realiseren? Tiba Bolle sprak hierover met projectleiders en taalcoaches van het ID College en ROC Midden Nederland.

Op weg naar de examens Nederlands in het mbo

TAALCOACHES WERKEN AAN TAALBELEID

TIBA BOLLE

De invoering van centrale examens taal en rekenen heeft de aandacht voor de taalniveaus van de studenten in het mbo enorm vergroot. De centrale examens zijn generiek ingericht, dat wil zeggen dat zij gericht zijn op algemene contexten en geen beroepsspecifieke onderwerpen bevatten. Er is als gevolg daarvan een spanningsveld ontstaan tussen de algemene lessen Nederlands enerzijds en beroepsgericht en geïntegreerd taalonderwijs anderzijds. Met name op managementniveau denkt men mbo-studenten met algemene methodes Nederlands in niveaugroepen en open leercentra toe te kunnen leiden naar de examens.

Volgens anderen zijn aparte, algemene lessen Nederlands en digitale zelfstudie in een open leercentrum niet afdoende. De vereiste niveauverhoging is niet haalbaar in de beperkte onderwijsuren, niet wenselijk wat de motivatie van de studenten betreft en niet efficiënt omdat er niet geprofiteerd wordt van de taalleermogelijkheden in de beroepsopleiding. Zij pleiten voor een geïntegreerde aanpak waarbij in alle lessen aandacht is voor leesvaardigheid (begrip van de studieboeken), het aanleveren van goede schrijfproducten (verslagen en werkstukken), en presentaties en gesprekken op het juiste taalniveau. Ook vakdocenten zijn in deze visie verantwoordelijk voor goed taalaanbod, veel taal oefening en adequate feedback op taalproductie. Dat betekent wel dat taal- en vakdocenten goed moeten samenwerken om hun onderwijs en de beoordeling beter op elkaar af te stemmen. Iets wat in het mbo tot op heden niet overal gebruikelijk is.

Weerstand

Bij het ID College werkt men heel planmatig aan taal en rekenen. De directie stelt per opleidingsunit het *Domeinplan taal en rekenen* vast, waarin speerpunten taal benoemd worden. De taalcoach leidt hiervan een teamactiviteitenplan af voor zijn teams, samen met de opleidingsmanager. De eerste uitdaging voor José Kaptein, projectleider taal en rekenen van het ID College, is het wegnemen van de weerstand tegen de invoering van de taal- en rekenen in de beroepsopleidingen. Ze steekt hier nog steeds veel energie in, op alle niveaus in de organisatie: 'De afgelopen tijd heb ik permanent geprobeerd om goed met deze weerstand om te gaan. Vele malen ben ik de boer op gegaan om duidelijk te maken: hier kunnen we niet meer omheen, dit gaat echt gebeuren en we gaan er wat moois en goeds van maken voor onze studenten.'

AnneBabet Stokman, taalcoach bij het ID College, had vorig jaar tien klokuren per de week voor haar taalcoachtaken voor verschillende teams. Ze heeft het taal- en rekenonderwijs onder de aandacht gebracht en informatie uitgedeeld over komende examens, in allerlei overlegsituaties met de teamleden. Zo is de noodzaak van lessen Nederlands voor steeds meer mensen duidelijk geworden: 'We hebben het dit schooljaar voor elkaar dat de uren Nederlands en rekenen op het rooster van de klassen staan. Alle studenten zijn op een of andere manier met Nederlands en rekenen bezig en een aantal studenten volgt ondersteuningslessen. De meeste collega's zijn ervan doordrongen dat Nederlands en rekenen ook in de beroepsgerichte vakken aan de orde moet komen. En de docenten weten

Mbo-taalcoaches moeten hun collega's overtuigen van de noodzaak om in alle vakken aandacht aan taal te besteden

mij nu allemaal te vinden voor vragen op het gebied van taal en rekenen.'

Het taalniveau van de docenten

Een heet hangijzer in alle mbo-scholen is het taalniveau en de taalkennis van de taal- en de vakdocenten. Projectleiders en taalcoaches geven aan dat er collega's zijn die het Nederlands niet op het niveau beheersen dat verwacht mag worden van een professional in het beroeps-onderwijs. Volgens Betsy van Kalkeren, projectleider taal en rekenen van ROC Midden Nederland, is er sprake van frictie: 'De vakcolleges hebben overformatie aan vakdocenten en moeten hen dus inzetten op taal en rekenen, terwijl het taal- en rekenniveau van zo'n docent soms te wensen overlaat. We gaan dat aanpakken door scholingen te geven in het verhogen van de eigen taal- en rekenvaardigheid.'

Het Referentiekader Taal en Rekenen is in augustus 2010 ingevoerd door het ministerie van OCW. Het beschrijft de streefniveaus taal en rekenen in de hele onderwijkskolom, dus ook voor het mbo. De norm is momenteel wettelijk gesteld op niveau 3F voor de niveau 4-opleidingen en 2F voor de opleidingen daaronder. Mbo-instellingen hebben van het ministerie de opdracht (en budget) gekregen om het taalonderwijs Nederlands zodanig te intensiveren dat de studenten de gevraagde eindniveaus gaan behalen. Veel roc's hebben instellingsbreed een projectleider taal en rekenen aangesteld en op teamniveau taalcoaches benoemd die aan taalbeleid werken. De tijd die de coaches voor het uitvoeren van hun taken krijgen, varieert van twee uur tot twee dagen per week, waarbij ze het taalonderwijs en de taaltoetsing voor meerdere teams op de rails moeten zien te krijgen.

Met behulp van taaltoetsen wordt op veel scholen het taalniveau Nederlands van de docenten zelf in kaart gebracht en vervolgens worden er scholingen Nederlands aangeboden, ook voor vakdocenten. Toch blijft dit een gevoelig punt: niet alle docenten zijn bereid een nascholing taal te volgen of hebben daar tijd voor. Bijscholing blijft meestal beperkt tot een opfriscursus spelling en grammatica, terwijl goed kunnen schrijven en spreken uiteraard meer behelst, zoals adequaat woordgebruik, register, stijl, opbouw, samenhang enzovoort. En daar valt zeker ook nog het een en ander te verbeteren. Docenten moeten het goede voorbeeld geven en de juiste feedback kunnen geven op de spreek- en schrijfproducten van de studenten.

Besef

Mbo-taalcoaches moeten hun collega's dus overtuigen

De opdracht van de taalcoaches varieert van informatievoorziening rond de centrale examinering en de instellingsexamens tot bewustwording van de noodzaak om teambreed aan taaldidactiek te werken. Taalcoaches besteden veel tijd aan de organisatie van nulmetingen, het ontwikkelen van instellingsexamens en het afnemen van de landelijke pilotexamens. Ook zijn zij betrokken bij invoering van alle slagen van de Drieslag taal op opleidingsniveau: het stimuleren van taalontwikkeling in alle vakken (slag 1), inhoud bepalen van de lessen Nederlands (slag 2) en het organiseren van de opvang van taalzwakke studenten (slag 3).

'Aanvankelijk waren mijn collega's vakdocenten van mening dat taal alleen iets voor de docenten Nederlands was. Geleidelijk aan ontstaat het besef dat taal in elk vak een belangrijke rol speelt'

van de noodzaak om in alle vakken aandacht aan taal te besteden, inclusief hun eigen taalgebruik. Taalcoaches moeten hiervoor de cultuur in het mbo, waar de meeste docenten zich beperken tot hun eigen vakgebied, zien te doorbreken. Want alleen door regelmatig met elkaar te overleggen, taaleisen en -problemen bespreekbaar te maken en concrete afspraken te maken over de beoordeling komt taalbeleid goed van de grond. Ook Marian Castenmiller, taalcoach bij het ID College, merkt dat steeds meer vakcollega's het belang van hun betrokkenheid bij taalontwikkeling gaan inzien: 'Aanvankelijk waren mijn collega's vakdocenten van mening dat taal alleen iets voor de docenten Nederlands was. Geleidelijk aan ontstaat het besef dat taal in elk vak een belangrijke rol speelt en dat zonder een goede taalbeheersing het uitoefenen van het vak niet altijd goed verloopt.'

Auna Magedans, taalcoach bij ROC Midden Nederland, denkt dat een insteek via de studenten met een taalprobleem de meeste kans op succes biedt. Teambreed signaleren en bespreken van taalzwakke leerlingen is een eerste vereiste. 'Taaldocenten kunnen dan met individuele studenten aan de slag, maar ook loopbaanbegeleiders, vakdocenten en werkplekbegeleiders krijgen adviezen over de omgang met taalzwakke studenten.'

Ongeduld

De ambities zijn hoog en de verwachtingen groot. De mbo-scholen investeren immers behoorlijk in taal door (weer) taallessen in te roosteren, methodes aan te schaffen en taal- en rekentoetsen af te nemen, aan het begin en eind van de opleiding, om beter zicht te krijgen op het instroomniveau en de voortgang van de studenten. Taalcoaches zijn de spil van de ontwikkelingen. Zij houden zich bezig met de centrale examinering, het afnemen van pilot- en instellingsexamens, opzetten van leerlijnen en selecteren van lesmaterialen Nederlands, organiseren van remedial teaching, invoeren van een taalportfolio, ontwikkelen van integrale taal-vakopdrachten en het stimuleren van taalgericht vakonderwijs en taalontwikkelende didactiek. Een behoorlijk uitgebreide taakomschrijving, waarbij een beroep gedaan wordt op zowel inhoudelijk kennis en organisatievermogen als strategische en sociale vaardigheden. Taalcoaches blijken dan

ook veel behoefte te hebben aan ondersteuning en inspiratie van andere taalcoaches.

Vijf jaar geleden is de Mbo Taalcoach Academie opgericht om taaldocenten, taalcoaches en taalcoördinatoren inhoudelijk te voeden, te inspireren en ervaringen uit te wisselen. De Academie telt momenteel ruim 170 leden van 34 verschillende instellingen, die drie keer per jaar bij elkaar komen op een studiedag. De taalcoaches wisselen op deze landelijke studiedagen ervaringen en materialen uit. Steeds terugkerende thema's zijn de

De grootste zorg in het mbo vormen de wild om zich heen slaande bezuinigen en het ongeduld van het management

inhoud van de leerlijnen Nederlands (generiek of geïntegreerd), het efficiënt toetsen en examineren van taal en manieren om vakcollega's meer te betrekken bij de taalontwikkeling van de studenten.

De grootste zorg in het mbo vormen momenteel de wild om zich heen slaande bezuinigen en het ongeduld van het management. Men wil snel resultaten zien van alle investeringen, terwijl de bewustwording rond de intensivering van het Nederlands op veel plekken nog maar net op gang is gekomen. Pas wanneer het taalonderwijs goed is neergezet kan duidelijk worden of de studenten de vruchten hiervan plukken. Laten we hopen dat beleidsmakers en managers de taalcoaches hun werk in het mbo laten afmaken. ■

Tiba Bolle is auteur van *Drieslag taal* en adviseur en trainer van het Instituut voor Taalonderwijs en Taalonderzoek Amsterdam (ITTA).

Voor informatie over de invoering van het Referentiekader Taal en de examinering van taal (en rekenen) in het mbo, zie de website van het Steunpunt Taal en Rekenen mbo: <www.steunpunttaalenrekenmbo.nl>. Meer informatie over de Mbo Taalcoach Academie is te vinden op <www.mbotaalcoach.nl>. De publicatie *Drieslag taal: Praktijkboek taalbeleid Nederlands in het mbo* is te downloaden via de site van het ITTA: <www.itta.uva.nl>.